

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Interaktív Természetismereti Tudástár
6725 Szeged, Boldogasszony sgt. 6.
www.tudaskapu.hu

A Juhász Gyula Pedagógusképző Karon 2011-ben nyílt meg az Interaktív Természetismereti Tudástár (ITT). A természettudományi és oktatástörténeti kiállítások alapját a 2000-ben a Magyar Kulturális Örökség részévé nyilvánított biológiai gyűjtemény és könyvtár képezte.

A JGyPK jogelődjénél (Erzsébet Nőiskola és a Paedagógium) 1873-ban elkezdődött a természettudományi tantárgyak oktatása. A két fővárosi pedagógusképző intézményt a tanárképzés reformja keretében az akkori kultuszminiszter, gróf Klebelsberg Kunó kezdeményezésére 1926-ban összevonták és Szegedre helyezték. A Paedagógium egykori vezetőjének, Vangel Jenőnek (1864-1918) köszönhető a szertári anyagok fejlesztése, tematikus bővítése és korszerűsítése. A Párizsi Világkiállításon 1875-ben az egykori Paedagógium szertári anyaga aranyérmert kapott. Ez mindenképpen azt bizonyítja, hogy elődeink nagy gondot fordítottak a korszerű, szemléltetésen alapuló színvonalas oktatásra.

Növénygyűjteményünkben megtalálhatók Borbás Vince, Dégen Árpád, Filarszky Nándor, Janka Viktor, Simonkai Lajos és sok más neves hazai és külföldi botanikus herbárium lapjai, továbbá féltve őrzött kincsünk Dégen Árpád szerkesztésében a budapesti Magyar Királyi Vetőmagvizsgáló Állomás gondozásában 1902-ben kiadott Graminea Hungarica kötetei.

A halgyűjtemény részlete

A gerinctelen állatok gyűjteményében a csalánozó és szivacs fajok száma megközelíti az ötvenet. A különböző törzsekhez tartozó férgek fajszáma 40, a rákoké pedig kb. 50 faj. A puhatestűek fajszáma eléri a 750-et, példányszáma pedig több ezerre tehető. A malakológiai gyűjteményben található tengeri és egzotikus csiga- és kagylófajok nagy része a G. Brunswik-féle (1851) és a Mikecz-féle (1851) gyűjteményből származik. Múzeumunk őrzi Móczár Miklós század eleji (1900-1908-as adatok) Hymenoptera- és Coleoptera gyűjteményét, valamint dr. Gaál István (1877-1957) egyetemi tanár lepkegyűjteményét. Gerinces gyűjteményünk a hazai fajok mellett sok értékes, távoli földrészekről származó példányt mondhat magáénak. A 130 halfaj mellett 15 kétéltű és 28 hüllőfaj (pl.: nílusi krokodil, csörgőkígyó) van birtokunkban. Madártani gyűjteményünk faj- és példányszám tekintetében is figyelemre méltó. A montírozott példányok száma 390. Ezek közül említésre méltó fajok: fakókeselyű, kígyászölyv, szirti sas, vándorsólyom, barkós cinege, erdei pacsirta, tűzok, pásztormadár. A bőrbe tömött példányok száma 122. Az emlősök 83 montírozott preparátuma 48 fajt képvisel.

Szakkönyvtárunk a természettudományok köréből, főleg a növénytan, az állattan, a mezőgazdaság a környezet- és természetvédelem, valamint a kémiatudományok dokumentumait őrzi. A leltározott állomány jelenleg 7000 kötetet számlál.

A német, osztrák és magyar tanszerellátóktól származó faliképek legnagyobb része az 1920-as években került megvásárlásra. Az állatszervezettani képek legnagyobb része (50 db.) Németországban készült (Zoologische Wandtafeln, Druck und Verlag von Theodor Fischer in Cassel, majd: Verlag von Th. G. Fischer & Co. in Kessel (Hessen). Nagy becsben őrizzük azt a több mint száz korabeli növénymodellt (virágok, termések), melyeket R. Brendel készített Berlinben (Grünwald).

Vangel Jenő vezette be azt a gyakorlatot, hogy hallgatói évente külföldi tanulmányi kirándulásokat tettek (Magas-Tátra, Karsztvidék, délkeleti Kárpátok, Horvát tengerpart). Ezeket a tanulmányutakat a Semsey-alap támogatta. E tanulmányutak feladata volt a Paedagógium gyűjteményének gyarapítása, melyeket maguk a hallgatók dolgoztak fel, ill. publikáltak. Az egykori tanárjelöltek közül nem egy neves botanikus lett (Greguss Pál, Nyárády E. Gyula, Fóris Ferenc, Quint József, Straub Ferenc). Az általuk 1903-14-ig terjedő

Vangel Jenő mikroszkópja és metszetei

időszakban gyűjtött növények vetették meg az alapját a jelenlegi herbáriumnak. A botanikai gyűjtemény történetében igen jelentős szerepe van Moesz Gusztávnak, aki mint a Nemzeti Múzeum Növénytárának a munkatársa hosszú időn keresztül óraadóként tevékenykedett a Paedagógiumban. Ez idő alatt a Növénytár sok értékes anyagot adott át herbáriumunknak. Így kerültek a gyűjteménybe Borbás Vince, Dégen Árpád, Filarszky Nándor, Janka Viktor, Simonkai Lajos és sok más neves hazai és külföldi botanikus herbáriumi lapjai. Herbáriumunk nagybecsű példányai a Dégen Árpád szerkesztésében a budapesti Magyar Királyi Vetőmagvizsgáló Állomás gondozásában 1902-ben kiadott Graminea Hungarica kötetei.

A gerinctelen állatok gyűjteményében a csalánozó és szivacs fajok száma megközelíti az ötvenet. A különböző törzsekhez tartozó férgek fajszáma 40, a rákoké pedig kb. 50 faj. A puhatestűek fajszáma eléri a 750-et, példányszáma pedig több ezerre tehető. A malakológiai gyűjteményben található tengeri és egzotikus csiga- és kagylófajok nagy része a G. Brunswik-féle (1851) és a Mikecz-féle (1851) gyűjteményből származik. Múzeumunk őrzi Móczár Miklós század eleji (1900-1908-as adatok) Hymenoptera- és Coleoptera gyűjteményét, valamint dr. Gaál István (1877-1957) egyetemi tanár lepkegyűjteményét.

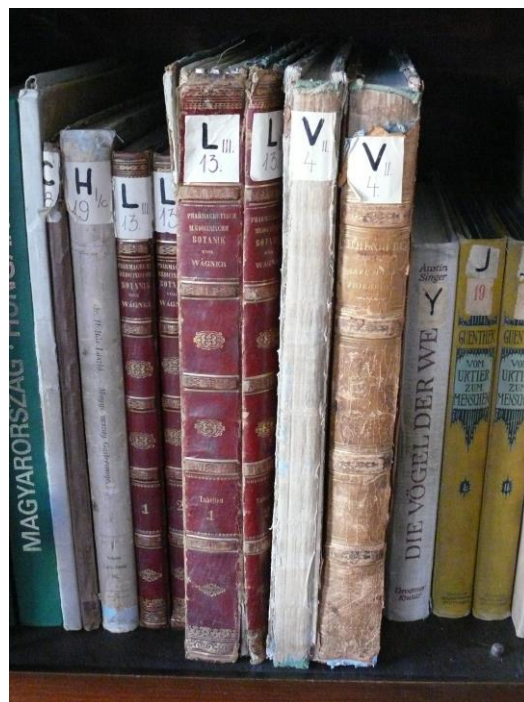
Ragadozómadarak a gyűjteményben

Gerinces gyűjteményünk a hazai fajok mellett sok értékes, távoli földrészekről származó példányt mondhat magáénak. A 130 halfaj mellett 15 kétéltű és 28 hüllőfaj (pl.: nilusi krokodil, csörgőkígyó) van birtokunkban. Madártani gyűjteményünk faj- és példányszám tekintetében is figyelemre méltó. A montírozott példányok száma 390. Ezek közül említésre méltó fajok:

fakókeselyű, kígyászölyv, szirti sas, vándorsólyom, barkós cinege, erdei pacsirta, túzok, pásztor madár. A bőrbe tömött példányok száma 122. Dr. Beretzk Péter MÁV-főorvos 1935 körül kezdte el a szegedi Fehér-tó tudományos igényű vizsgálatát, és az ott élő madárfajok megfigyelését, begyűjtését. Gyűjteményéből 75 madárpreparátum a főiskola múzeumában is megtalálható. Az emlősök 83 montírozott preparátuma 48 fajt képvisel. Az egzotikus fajok becses példányai: borjúfóka (Lendl Adolf ajándéka), koati, cerkof majom, sziamang. Jelentős a múzeum csonttani gyűjteménye, mely a nagyszámú embertani és a 120 példányos emlős csontváz és koponyagyűjtemény mellett hal, kétéltű hulló és madárcsontvázakat (135 példány) is őriz. Külön gyűjteményben található az összehasonlító madárkoponya anyag.

Birtokunkban van annak a földi malacnak (*Orycteropus Wertheri* Misch.) a teljes felállított csontváza, melyet Kittenberger Kálmán adományozott intézményünknek egy-egy kafferbivaly és gnú trófeájával együtt.

Szakkönyvtárunk a természettudományok köréből, főleg a növénytan, az állattan, a mezőgazdaság a környezet- és természetvédelem, valamint a kémiatudományok dokumentumait őrizi. A leltározott állomány jelenleg 7000 kötetet számlál. Könyvtárunkban számos olyan kötetet és folyóiratot őrzünk, melyek tudománytörténeti és oktatástörténeti jelentőséggel bírnak. Tulajdonunkban van Vangel Jenő múlt század végi és század eleji könyvtárának jelentős része (csaknem kétszáz kötet), mely képet ad arról, hogy egy korabeli biológus főiskolai tanárnak milyen volt az érdeklődési köre, s milyen szakirodalmak, tankönyvek gyűjtött. A könyvek és a különlenyomatok értékét növeli, hogy azok számos példányát a szerzők saját kezűleg dedikálták (pl. Apáthy István, Ilosvay Lajos, Herman Ottó).

A kulturális örökség részét képező könyvek

A német, osztrák és magyar tanszerellátóktól származó faliképek legnagyobb része az 1920-as években került megvásárlásra. Az állatszervezettani képek legnagyobb része (50 db.) Németországban készült (Zoologische Wandtafeln, Druck und Verlag von Theodor

Brendel-féle növénytani modellek

Fischer in Cassel, majd: Verlag von Th. G. Fischer & Co. In Kessel (Hessen). Nagy becsben őrizzük azt a több mint száz korabeli növénymodellt (virágok, termések), melyeket R. Brendel készített Berlinben (Grünwald).

Az 1903-as Tanszköz Világkiállításon (Santiago) 1. díjat nyert oktatócsomag

A Németországban készült (Kagerah's Technologische Lerrmittel), a bőr, a gyapjú és a gyapot feldolgozását bemutató oktatócsomagok 1903-ban Santiagóban (Chile), a Nemzetközi Tanszerkiállításon első helyezést értek el. Ebben a század eleji időszakban, Hamburgban készítették a vasgyártással foglalkozó oktatócsomagunkat is. Az oktatástörténeti emlékek sorát bővíti az a 13 fadobozban tárolt, 9 x 10 cm-es üveglapokra készült diakép gyűjtemény,

amely a gerinctelen és a gerinces állatokat osztályok szerint tagolva mutatja be. Több száz olyan felvételt őrzünk, melyeket oktatási szemléltetés céljára az 1908-ban alakult Uránia Szemléltető Tanszkek Gyára Részvénytársaság Erdélyi Mór és Társa készített. A műemléki értéknek tekinthető felvételek többségének témája a mezőgazdasági eszközök, az állat- és növényfajták, az állattenyésztés és a növénytermesztés. Az üveglapok mérete 8,5 x 8.5 centiméteresek. A felvételekből pontos képet kaphatunk a száz évvel ezelőtti oktatási és tudományos ismeretterjesztési módszerekről.

A Párizsi Világkiállításon 1875-ben az egykori Paedagógium szertári anyaga aranyérmét kapott. Ez mindenképpen azt bizonyítja, hogy elődeink nagy gondot fordítottak a korszerű, szemléltetésen alapuló színvonalas oktatásra. A múzeumunkban őrzött növénytani és állattani példányok egyedisége kultúrtörténeti jelentősége nem vitatható. Az adatolt preparátumok természetvédelmi szempontból is nagy értéket képviselnek, hiszen napjainkban az egykori vadászó-csapdázó gyűjtési módok még a közgyűjtemények számára sem engedélyezettek. Így a korabeli gyűjtések jelentősége és értéke megnőtt. Sok faj már ki is pusztult hazánk területéről, így jelenlétüket hazánk élővilágában ezek a múzeumi példányok bizonyítják.

A Kulturális Örökség Igazgatósága 2000-ben a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Biológiai Tanszékének (jelenleg SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Interaktív Természetismereti Tudástár) gyűjteményét védetté nyilvánította.

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal 2007-ben kelt támogató nyilatkozata szerint „...A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar..... védett gyűjteménye kiemelkedő muzeális értéket képviselő, ezért a kulturális örökség kiemelkedő jelentőségű, pótolhatatlan része...”

